

Wat te doen met de wolf?

VIER STRATEGIEËN BINNEN DE WOLVENDISCUSSIE

Milieufilosoof en universitair hoofddocent aan de Radboud Universiteit dr. Martin Drenthen denkt veel na over de wolf in relatie tot de mens. Hoe kijkt hij naar de wolvendiscussie in Nederland? Daarnaast zit hij in het kernteam van WildlifeNL, een transdisciplinair onderzoeksconsortium waarin wetenschappers samenwerken met maatschappelijke partners. De Jagersvereniging is één van die betrokken maatschappelijke partners.

Tekst **Myrthe de Bruin**

Toch maar even de vraag: wat doet een milieu-filosoof eigenlijk? 'Een filosoof denkt kritisch na over wat we aannemen of veronderstellen', legt Drenthen uit. 'En een milieufilosoof denkt specifiek na over de relatie tussen de mens en zijn (groene) omgeving. Hoe denken mensen over hun omgeving, wat voor vooroordelen hebben ze, en hoe handelen ze vervolgens vanuit deze opvattingen.' Dat is zowel een vraagstuk in het WildlifeNL-project als in de wolvendiscussie die op dit moment in Nederland gaande is. Veel

mensen hebben een bepaalde emotie bij wat zij natuur noemen, maar ook bij wilde dieren en bij de relatie die zij wel of niet hebben met de dieren, planten en landschap-pen die ze tegenkomen.

TOENAME GROTE ZOOGDIEREN

Het WildlifeNL-project startte in 2023 en loopt tot 2030. De aanleiding: doordat de afgelopen decennia het aantal grote zoogdieren in ons land is toegenomen, spelen zij een steeds grotere rol in onze samenleving en ecosystemen. 'En dat betekent meer interacties met de mens. Het gaat daarbij om diverse groepen dieren; vrijlevende runderen, hertachtigen en roofdieren', legt Drenthen uit. 'Vaak zijn deze ontmoetingen en interacties positief, maar het kan ook spanningen opleveren. Wat we willen onderzoeken, is waar de knelpunten in het huidige wildbeheer zitten en hoe we beter kunnen samenleven.' De afgelopen twee jaar heeft het consortium de onderzoeksvraag bepaald. Daarbij is gekeken naar diverse groepen mensen zoals recreanten en boeren, naar de individuele interactie en relatie tussen mens en dier, naar de bestuurskundige en beleidsmatige kant, naar de relatie mens-dier versus het eigenbelang van de mens en naar de juridische status van wilde dieren. 'We gaan nu in zogenaamde *living labs* onderzoek doen en proeven uitvoeren', vertelt Drenthen. 'Het betreft twee onderzoeksgebieden in het buitengebied: Unesco Mens & Biosfeergebied KempenBroek en Nationaal Park Zuid-Kennemerland.' Een van de onderdelen van het project is de ontwikkeling van verschillende apps. In een van die apps kunnen mensen waarnemingen en persoonlijke belevingen van dieren melden, en er komt ook een app waarmee onderzoekers en beheerders inzicht kunnen krijgen in de gedragsinteracties tussen mensen en dieren. 'Het beheer van dieren is nu vooral gefocust op aantallen, maar zou dit zich niet meer moeten concentreren op het sturen van gedrag van zowel mens als dier?', vraagt Drenthen zich af. 'Met het onderzoek willen we de interactie tussen mens en dier beter leren begrijpen om zo

© Anita Pantus

Martin Drenthen: 'Welbeschouwd gaat de hele wolvendiscussie mijns inziens niet over de wolf an sich, maar over iets groters dat veel ongrijpbarder is.'

tot een integrale visie te komen, waarbij de co-existentie tussen mens en dier verbetert.'

EMOTIE

Veel mensen hebben een emotie bij de wolf, er zijn maar weinigen die er geen mening over hebben. Hoe kijkt Drenthen naar de discussies rondom de wolf? 'Welbeschouwd gaat de hele wolvendiscussie mijns inziens niet over de wolf *an sich*, maar over iets groters dat veel ongrijpbarder is. Het gaat over dat de wereld om ons heen continu verandert en we op een heleboel veranderingen voor ons gevoel geen invloed hebben. De wolf is daarvoor een symbool geworden; iets waar je niet om hebt gevraagd, maar waar je wel mee te dealen hebt. Met de komst van de wolf wordt er van ons iets verwacht. We moeten ons aanpassen aan een situatie waar we helemaal niet om hebben gevraagd. We moeten veranderen. En dan is de vraag, hoe ga je om met die verandering? Veel mensen hebben het gevoel dat hun identiteit op het spel komt te staan. Ze willen hun zelfrespect behouden en dat wordt bedreigd door een verstoring van hoe het hoort.' Dus het gaat niet over de wolf? 'Ja en nee. Het gaat natuurlijk ook over de wolf, maar toch vooral over hoe we naar de wereld kijken. Wat hoort en wat hoort niet. Het gaat over cultuur, over identiteit en over vooroordelen.'

OMGAAN MET VERANDERING

Hoe ga je dan om met verandering? Specifieker, hoe ga je om met een verandering als de zich vestigende wolf in

jouw omgeving? Drenthen heeft hier veel over gelezen, gesproken en nagedacht. 'Iedereen heeft zijn eigen manier om met verandering om te gaan. De wolf verstoort de bestaande situatie en je kunt grofweg vier strategieën onderscheiden die mensen op de komst van de wolf toepassen: de wolf als indringer, de wolf als vriend en gast, wolvenmanagement, en leren leven met de wildheid van

© No Limit Pictures

“ Een wolf moet ook eten en zal daarvoor doden, hij trekt zich weinig aan van onze ideeën over goed en kwaad

wolven.’ Voor de eerste strategie is het plan simpel: de wolf moet worden buitengehouden. Hij is een indringer die hier niet hoort. We hebben in Nederland een cultuurlandschap dat is ontstaan doordat wij de wildernis hebben getemd, onder andere door de wolf uit te roeien meer dan een eeuw geleden. Drenthen: ‘Het probleem met deze strategie is dat wolven zich niets aantrekken van het scherpe onderscheid dat wordt gemaakt tussen cultuurlandschap en wildernis. De wolf laat dus zien dat dit scherpe onderscheid alleen in het hoofd van mensen bestaat, maar niet de realiteit is. Daarmee verstoren wolven een beeld dat voor sommige mensen heel belangrijk is en waar zij een gedeelte van hun identiteit aan ontlenuen.’

Ook voor de tweede strategie is het plan vrij simpel: de wilde natuur moet worden gered van de vernietiging door de menselijke ‘beschaving’. In dit perspectief wordt de ordening die de menselijke civilisatie heeft gecreëerd door de natuur te onderwerpen als moreel problematisch gezien. De wolf is onderdeel van die pure natuur, dus dat hij zich hier weer wil vestigen is iets om te omarmen. ‘Het is een heel romantisch beeld waarbij wolven worden verwelkomd als bezoekers uit de wildernis en daarmee worden zij een soort belichaming van de pure natuur. Maar wolven trekken zich helemaal niets aan van dit romantische

idee waarbij natuur staat voor harmonie en het daarmee gepaard gaande idee dat natuur ‘het goede’ voorstelt en cultuur ‘het kwade’ belichaamt. Een wolf moet ook eten en zal daarvoor doden, en hij zal zich weinig aantrekken van onze ideeën over goed en kwaad. Niet heel romantisch, wel realiteit’, zegt Drenthen.

Bij de derde strategie wordt erkend dat wolven en mensen in de praktijk met elkaar zullen moeten leren samenleven. In deze visie draait het om assimilatie en co-adaptatie. Door slimme dingen te bedenken, waardoor zowel de wolf als de mens weet ‘hoe het hoort’, komen we tot een conflictarme manier van samenleven. Drenthen: ‘Het landschap delen met wolven heeft positieve en negatieve kanten. Om te zorgen dat er zo min mogelijk aanvaringen zijn, moeten wolven en mensen zich aan elkaar aanpassen. Om tot deze co-adaptatie te komen, moeten mensen worden voorgelicht en moet de wolf ‘leren’ wat wel en niet mag. Daarnaast is het binnen deze strategie belangrijk om pragmatisch om te gaan met schade en ongemak. Door bijvoorbeeld boeren een vergoeding te geven als een wolf schapen heeft gedood.’ Bij deze strategie ga je niet uit van twee verschillende systemen, maar leven mensen en wolven samen in hetzelfde systeem. Dit perspectief richt zich helemaal op controle en beheersing van de situatie. Nadeel ervan is dat sociale processen en de emoties van mensen onvoorspelbaar kunnen zijn en ook wolven zich (af en toe) onvoorspelbaar zullen gedragen.

De vierde strategie probeert die wildheid te accepteren. In deze strategie leer je te leven met de wildheid van wolven. Je leert omgaan met zaken waar je geen controle over hebt en leert dingen te waarderen die niet passen binnen een vooropgezette orde. Drenthen: ‘De vraag die deze strategie vaak oproept is: “Waarom zou ik wildheid en oncontroleerbaarheid moeten accepteren?” Een goede vraag, natuurlijk. De meeste mensen zullen beamen dat ze van zekerheid houden en graag weten waar ze aan toe

Pivtonaj - iStock

zijn. Tegelijkertijd vinden de meeste mensen een wereld waarin alles voorspelbaar en gecontroleerd is uiteindelijk ook onwenselijk. Juist de oncontroleerbaarheid van de wilde natuur is een voorwaarde voor een diepere natuurervaring. Zeg nou zelf, het is toch veel mooier om dat ree in het veld te zien staan als ze er niet door een mens is neergezet. Dat maakt het juist zo bijzonder.' Deze vierde strategie richt zich niet zozeer op controle van natuur, maar op het vergroten van onze weerbaarheid, zodat we minder bang hoeven te zijn voor de oncontroleerbaarheid van de natuur.

CONFLICTARM

Alle vier de strategieën hebben haken en ogen. Waar ziet Drenthen een mogelijke oplossing voor de wolvendiscussie? 'Ik denk dat de oplossing in een combinatie van de laatste twee strategieën zit. De eerste strategie waarbij je de wolf uitbant, is gewoon niet reëel. Dan zul je hem moeten uitroeien tot de Poolse grens. Een wolf houdt zich domweg niet aan landsgrenzen. En dan heb ik het niet alleen over de regelgeving die deze optie verbiedt, maar tevens dat er nauwelijks draagvlak bestaat voor het opnieuw volledig uitroeien van de wolf. Ook de tweede strategie is niet realistisch. Omarm je de wolf en leg je géén restricties op dan zal dat onherroepelijk tot problemen leiden. Samenleven met anderen is nooit onvoorwaardelijk. De derde strategie lijkt mij wel zinnig, door zowel mensen voor te lichten en wolven 'op te voeden' kun je een heleboel bereiken richting een conflictarme situatie. Deze strategie houdt alleen te weinig rekening met de onvoorspelbaarheid van zowel mens als wolf. Vandaar dat ik pleit voor een combinatie van strategie drie en vier. Wolven roepen bij mensen verschillende emoties op: angst, verwondering en ontzag. Richt je je alleen maar op het controleren van de wolf dan zullen onvoorspelbare gebeurtenissen, die hoe dan ook gaan gebeuren, voor problemen zorgen. Accepteer je deze onvoorspelbaarheid dan kun je in plaats van alles in te zetten op controle er ook voor kiezen om onze kwetsbaarheid te verminderen en onze veerkracht te vergroten.'

COMMUNICATIE

Drenthen is ervan overtuigd dat je bewust zijn van je omgeving en al wat daarin leeft, bijdraagt aan een betere verstandhouding met die omgeving. Ook communiceren met je omgeving heeft effect. Maar hoe doe je dat: communiceren met een wolf, of een ree, of een gans? 'We communiceren de hele tijd met onze omgeving. Alleen zijn we ons daar niet altijd bewust van. Op het moment dat een boer overgaat van een kruidenrijk grasland naar een monocultuur van Engels raaigras, dan denkt de gans natuurlijk: het restaurant is geopend! Engels raaigras is het meest eiwitrijke gras en daarmee het meest voedzaam. Dat weet die gans ook, het zijn slimme dieren. Kies je voor agrobiodiversiteit dan ben je veel minder kwetsbaar. Ook met de wolf kun je communiceren. Door er bijvoorbeeld voor te zorgen dat je schapen minder makkelijk toegankelijk zijn. Door ze achter een hek met stroom te zetten of door Karpatische herdershonden in te zetten. Maar dat werkt alleen als iedereen dat doet', zegt Drenthen.

Dat we samenleven met de dieren in het landschap om ons heen, of we ons daar nu bewust van zijn of niet, is een gegeven. Hoe we dat vormgeven of willen vormgeven, hangt natuurlijk af van aan wie je het vraagt. Die boer heeft niet voor niets voor Engels raaigras gekozen gezien de hoge eiwitwaarde. Is een landschap vol hoge hekken met stroom wel wenselijk? En in welke mate je maatregelen moet nemen om het vee te beschermen en in welke mate je de populatie wolven zou moeten beheren, blijven lastige vragen waarover ook experts en wetenschappers het lang niet altijd eens zijn. Verwacht Drenthen dat de wolvendiscussie van felle voor- en tegenstanders een genuanceerder niveau – meer op de inhoud en met een breder gedeelde visie – zal bereiken? 'Ik hoop het en ik heb ook wel het idee dat het beeld langzaam verandert. Zodra mensen accepteren dat wolven en mensen in hetzelfde landschap leven, kun je je ook bewust gaan worden van de boodschappen die je uitwisselt en kun je op zoek naar oplossingen waarbij beide partijen samen kunnen leven.' 🐾